

Tandori Dezső

Két tét, el

(I.) Levelek helyetti írás

„Fáradt vagyok, nincs kedvem s magamról nem beszélek”

Szép Ernő Néked szól

*Már nem az esztétika évada. –
Széptané, szellemigyekezeté. –
Nem az, hogy az életet (hol? itt?)
szétszórja, barátom, az élet. De
van, ahonnét még kevésbé
térünk meg, mint Ottlik az Iskolából,
vagy ha ő nagyon is (hol? itt?) volt
aztán, végképp csak széptanok
s filozófiák évadán kívül vagyunk
itt, hol. Arról írni,*

*hogy vagyok, hogyan, nem lehet.
Nincs ízléssel, ildommal. Max. széptan*

*az egzisztenc. versidom, ennek
ildoma: a pusztának se pusztá
ténységek világa magunkkal.
A többi önkifejezés: hazugság,
mellébeszélés; a széptan szépítés;
az igazság kimondható formája
– félek! – torzít. Igaz, s nem is.
Mert – félek! – levél helyettim is
írás, esztétikum; a széptan
eleve helyettesít csak.*

*Mit? Nem tudom mondani,
itt már félrefutottunk. „Az
igyekezet a helybenfutás” –
jelen viccekhez semmi kedvem.*

*

A szótárbeli szókincs nem értelmez
(ld. boldogalanság). Jékely
„szegény, boldogtalan” fejét
simogatják egykori, túlvilági
madárszárnyak, ő álmában
etet tiszta búzával. Sose lesz oly
boldog, mint mikor madarasan
volt a legszegényebb stb. Édesanyja
– álmában szintén – azt kérdi tőle,
másszor, „mért nem vagy az,
mikor olyan boldog fiú lehetnél”,
s ez végigvonul (hol? mimen?)
– – – magamról, mondom,
se levelet, se írást a boldogságról.

*

De ezzel sincs semmi se elintézve.
Hogy bárki is bízik, jó szívvel,
szervezetem végre békén hagy,
minden jó lesz, ah, semmi
se lesz jó. Derekas mellé-
beszélés; ellenben a mellé-
némaság se jó semmire.
Kedv, igazság, Sz. E-nél és
Jékelynél holtan repdesnek,
ha, és ha élve. Vagy nem is jól
idézem. Külsőt, írtam, nem tartok,
de külső(m) sem tart engem. Ez már
enyhe-ég-alja múlt. Hogy azonban
a nemlétező külsőt és a (miféle) belsőt
valaminek össze kellene
tartani, ugyan mire?
Széptanok, boldogságok híján
fekhessek saját ágyamon,
próbálhassam módjára-gondozni
sérvem, vérnyomásom, pajzs-
mirigyem, fejfájásaim kusza
rendjét, teljes passzivitásomat,
ne kelljen semmiért lehajolnom,
ne maradjak lenn hirtelen –
ólomsúly-fejeim egyikével,
mint cipőfűzés közben Karinthy
(így halt meg, ugye?), és bírjam,
a mi-haszna-egyenletesen lepergő (?)
idő tartalmatlanságát (szókincstárat láss).

*

Ne akarjam cselekvéssel
megváltani tétlenségem:
tevédjem! Ez legyen a
„nem tesz semmit”! Ne
gyötirelem legyen, olyasmi,
ahogy mestereim 78-80 életévét
elgondoltam 12 éve, s „ah,
forradalom, ily hamar VEG?”,
gondoltam, most félidő van,
és „6 év még? hogyan fogom
kibírni?” Minden nap irdatlan
érték, minden nap maga
a másnapi pusztulás ígérete,
elhurcolnak kór ágyakra ismét.

*

S közben a széptanok is változtatnak.
Hol van Schönberg tizenkétfokúsága,
hallom, hol már? A hortobágyi
akárhánylyukú híd biztosabb tipp!
Freud rákja; lassan egy-egy
művészöngyilkosság ténye is
versenyre kel a művek igazával.
(Talán még nem.) Kosztolányi: 51,
Szép Ernő: 69... etc. Mit vigasztal?
De mit, hogy kétségek gyötörjenek, ki
mit alkotott volna még? Kész élet-
munkák. Kicsit hadd foglalkozzam
magammal ezzel a részével.

*

Az tetszetős, ha mondom, senkinek
nem akarnak többé mondani semmit,
s akkor mit akarhatnék mondani
magamról is magam? De
nem mindenem volt azért, lett
így, ha nem is birtokviszonyban.
A medvék. Gombfoci. A madarak.
A festők. A bűnügyek (Nat Roid,
és újabbak, új szereplőkkel).
A kártya. Magam válogatta műfordítások.
Képzőművészet-gyakorlás. Ideo-
grammák. Egzisztencializmus.
Megannyi téma? Megannyi világ.
Most főleg nézegetek; visszagondolgotok.

*

Vagy az se (teszem). Kafkai
végérvény (ha nem nagyralátás),
ez: Minden nap végső
lehet (jó, ez közhely; N N Á, Jékely
etc.), tehát durván óvni
akarom lehetőségét.
A kivédhetetlen külső-benső mégis
a holnap lecsapó kalapács:
„Senki többet!” a készletből, ami
voltam vagyok... ez itt, Mercutio,
Horatio, levél helyett egy művi.
Kedv stb. Az istenvéletek szókincsjelene.

(II.) A „csönd”: a fontos kérdésekre nincs mód

A csönd a fontos. Kérdésekre.
Kérdésekre nincs mód.
Nincs-mód a csönd. A
Kérdésekre csönd-mód
egzisztencializmusa.

A csönd, mely nem a csönd: modor.
Jékely legyen, nagy költészet,
ahol nagy költészet a modor, a mód
kimódolatlansága. Szókincstár:
fellapozandó a boldogtalanságnál
s szócsaládjánál. De
hagyjuk a szavakat, családokat.

A csönd 3 lépésben jön,
a csön így jönd.
Egy: fontos kérdésekre nincs mód.
Kettő: csak semmi engedmény.
Három: bolyongás a két fél-
tartomány közt.
Hontalan. Felfázás ellen
dupla alsógatyók, dús zoknik,
mert ha már ily művészien
megműtöttek, ne tegyem
tönkre az eredményt saját magam.

*

És még (nincs kedv) befejezésül:
5 eset van. (Az érintkezés
dolgában.) Vagy meghaltál,
mint a prosztataműtétben elvérző
Jékely; vagy tele vagy, mint
ólommal a fejed lehajlásakor,
a végzet jeleivel; vagy kicsit
keszekuszább ez még üdvre;
vagy tkp. lehetne beszélni,
kapcsolódni, mint más,
köz helyeken; vagy ez mind
eszedbe se jut. De hogy az...?
Jaj, képzetek. Jó, folytatódjék.

Hogy legyen, és ne legyen, kapcsolat.

Megyek, verébkémet megetetem.
Tudom, tudom, Arany: a gond-
viselés akaratja nélkül.

S mi nem lennének százötven,
száztíz éves, vagy épp csak
félmúltbéli szavak, színek,
hangok nélkül. E közhely csöndje éltet.

(III.) Nem az, hogy

Nem az, hogy az egzisztencialitás nem
ismer történetiséget és jövőképet, de
ezek a túl nagy fogalmak túl
nagyok itt. Hát az esztétikával mi
legyen? Elképzelhető egy
olyan helyzet, hogy valaki
hirtelen, vagy titkolt, vagy figyelembe
nem vett okból, meghal, s ott
állunk mellette, és akaratlan azt
mondjuk: „Jó ég, pedig még a múlt
héten is milyen jót esztetizáltunk?!“

*

Ám – nekem –, így a kizárólagos
jelen sem élhető! („Így
nem lehet élni! ebben az állandó

szorongásban, mi lesz” stb.) Mitől van ez így? Egyéni! Csak (történetien) egy emlék: idegen városban három napig nem volt székletem. Ez aggasztani kezdett, s kínlódtam. Nagy erőltetéssel végül – szenvedtetően! – meglett, s valami olyat gondoltam, hogy na, akkor mehetnek programjaim tovább, egy nagyobb rend szerint. Ma már tudom: nincs, nem volt ilyen nagyobb rend! Bélrendszerem szolgálatfelmondása mindent felboríthatott volna, tragikusan akár etc. Így élek most, mondom: széthullt, széttört fogsorom, vérnyomásom (?), agyam, a sérv, a pajzsmirigy (?), a széklet csak gyógyszeres rendszere, és gócok, leállások, elzáródások, – egyebek – elhozhatják (azt) a mára holnapot, mely nem múltas jövő (s amelyről már előbb itt szóltam). Így nem lehet élni... és így kell élnem, egzisztenciálnom.